

OSNIVANJE REHABILITACIJSKOG VRTA U UDRUZI INVALIDA BEDEKOVČINA

Plukavec, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Visoko gospodarsko učilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:774865>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository Križevci college of agriculture - Final thesis repository Križevci college of agriculture](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Marko Plukavec, student

**OSNIVANJE REHABILITACIJSKOG VRTA U UDRUZI
INVALIDA BEDEKOVČINA**

Završni rad

Križevci, 2022.

**REPUBLIKA HRVATSKA
VISOKO GOSPODARSKO UČILIŠTE U KRIŽEVCIMA**

Preddiplomski stručni studij *Poljoprivreda*

Marko Plukavec, student

**OSNIVANJE REHABILITACIJSKOG VRTA U UDRUZI
INVALIDA BEDEKOVČINA**

Završni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnog rada:

1. Dr. sc. Sandra Kantar, prof. v. š. - predsjednica povjerenstva
2. Dr. sc. Dijana Horvat, v. pred. - mentorica i članica povjerenstva
3. Dr. sc. Renata Erhatic, prof. v. š. - članica povjerenstva

Križevci, 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
2.1.1. Sociološki aspekt.....	2
2.1.2. Terapijski rad	2
2.1.3. Terapijska hortikultura.....	2
2.1.4. Socijalna hortikultura.....	3
2.2. Vrste vrtova	3
2.2.1. Lječilišni vrtovi.....	4
2.2.2. Terapeutski (terapijski) vrtovi.....	4
2.2.3. Vrtovi za provođenje hortikulture terapije	5
2.2.4. Restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi	5
2.2.5. Biljne vrste u osnivanju rehabilitacijskih vrtova	5
3. MATERIJAL I METODE ISTRAŽIVANJA	6
3.1. Prikupljanje primarnih podataka.....	6
3.2. Analiza čestice i parcele na kojoj je vrt osnovan	8
3.3. Biljne vrste korištene u istraživanju	8
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	10
4.1. Opis rada Udruge invalida Bedekovčina kroz intervju	10
4.2. Osnivanje rehabilitacijskog vrta	13
4.2.1. Priprema tla	13
4.2.2. Sjetva/sadnja.....	14
4.2.3. Izgled vrta tijekom vegetacije	15
Uresnica (<i>Cosmos bipinnatus</i>).....	15
Ukrasni grah (<i>Lablab purpureus</i>).....	15
Lijepa kata (<i>Callistephus chinensis</i>).....	16
Kadifica (<i>Tagetes sp.</i>)	16
Dragoljub (<i>Tropaeolum majus</i>)	17
Cinija (<i>Zinnia elegans</i>).....	17
Ukrasni amarantus (<i>Amaranthus sp.</i>).....	18
Slamnati cvijet (<i>Helychrisum bracteatum</i>).....	18
Višegodišnje cvjetne vrste u vrtu i način korištenja	19
Zvjezdani (<i>Aster sp.</i>)	19

Ružičasti cecelj (<i>Oxalis articulata</i>)	20
Hortenzija (<i>Hydrangea sp.</i>).....	20
Ljekovite i aromatske vrste u vrtu i način korištenja.....	21
Lavanda (<i>Lavandula officinalis</i>).....	21
Menta (<i>Mentha arvensis</i>).....	21
Ljekovita kadulja (<i>Salvia officinalis</i>).....	21
Cvjetne gredice	22
4.2.4. Njega usjeva	23
4.2.5. Korištenje proizvedenog biljnog materijala	24
5. ZAKLJUČAK	27
6. LITERATURA	28
SAŽETAK	29

1. UVOD

Najstariji dokaz postojanja vrta su crteži bilja iz faraonskih grobnica koje datiraju iz 16. stoljeća prije Krista. U starom Egiptu liječnici su u terapijske svrhe preporučali dvorjanima sa psihičkim poremećajima šetnje vrtovima i bavljenje hortikulturom što je ujedno najstariji primjer korištenja vrtova u rehabilitacijske svrhe. Do 18. stoljeća nije postojao rehabilitacijski vrt u formi koja se u novom vijeku pojavljuje u sklopu psihijatrijskih ustanova.

Vrtlarenje ima vrlo važnu ulogu u rehabilitaciji osoba s teškoćama u razvoju, osoba koje su preboljele ili se liječe od moždanog ili srčanog udara, osoba sa psihičkim poremećajima pa čak i usamljenih osoba i osoba u mirovini. Rehabilitacijski vrt ima zaista vrlo široku primjenu kod svih osoba neovisno o bilo kakvoj podjeli.

Ovaj završni rad izrađen je u sklopu osnivanja rehabilitacijskog vrta u Udruzi invalida Bedekovčina. Udruga invalida Bedekovčina osnovana je 2000. godine zbog potreba za socijalno - humanitarnim radom kao i integracijom osoba s različitim oblicima invaliditeta na području općine Bedekovčina, susjednih općina i grada Zaboka. U svibnju ove godine (2021.) ukazala se prilika za realiziranje dugogodišnje ideje o osnivanju rehabilitacijskog vrta u sklopu nove zgrade udruge u Bedekovčini.

Cilj ovog istraživanja je pratiti i prikazati sve korake od ideje do formiranja rehabilitacijskog vrta ispred zgrade udruge invalida u Bedekovčini.

2. PREGLED LITERATURE

2.1.1. Sociološki aspekt

Važnost rehabilitacijskih vrtova leži u uključenosti sudionika u aktivnosti koje se provode u njima. Vrtovi takve vrste se ne gledaju kao poljoprivredna površina nego kao prostor u kojem se provodi rehabilitacija prilikom koje korisnici pronalaze „odmor za dušu i mir“. Formalno, terapijski vrtovi su posebno dizajnirani vrtovi s ciljem jačanja motoričkih, senzoričkih, kognitivnih, afektivnih, alimentarnih, duhovnih i socijalnih potencijala za skladan život i zdravlje. Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura omogućuju svakom ljudskom biću, bez obzira na ograničenja, da radi, stječe nova znanja i opušta se (Dujmić 2016.). Postojanje terapijskog vrta omogućava osobama s poteškoćama u razvoju ili invaliditetom i njihovim obiteljima sudjelovanje u terapijskim aktivnostima koje se zasnivaju na blagotvornom učinku vrtova i vrtlarenja na tjelesno, psihičko, socijalno i duhovno zdravlje (Profozić, 2021.).

2.1.2. Terapijski rad

Prema Dujmiću (2016.) terapijski rad – rad s tuđom ili vlastitom patnjom, kao jedna od praksi „dobrog života“, nalazi u ideji vrta svoje prapuzorenje: koncept vrta sadržan je u svim monoteističkim religijama kao slika Božje brige za čovjeka i blaženstva koje proizlazi iz te brige. Briga i njega za vrt zaposjedaju imaginarij čovjekove potrebe da pomaže, brine i njeguje – vrtlar je terapeut (u)vrta, i potrebe da sam bude zbrinut i njegovan – jednom stvoren, vrt njeguje vrtlara – okusima, bojama, mirisima.

2.1.3. Terapijska hortikultura

Terapijska hortikultura kao formalizirana terapijska djelatnost implicira dva modela: medicinski i socijalni. Medicinski model polazi od dijagnoze, odnosno simptoma, indikacije (i kontraindikacije) za terapiju, vodi se jasnim terapijskim planom i ima za cilj oporavak od bolesti ili ozljede. Primjer je hortikultura kao vrsta fizikalne terapije u programu rehabilitacije od moždanog udara. Socijalni model polazi od hortikulture kao svrsishodne okupacije, imanentne terapijske prirode vrtlarenja te ima za cilj podršku psihosocijalnom funkcioniranju osobe. Primjer je hortikultura kao vrsta okupacijske terapije za osobe s psihičkim smetnjama. Semantički, terminom hortikultura terapija može se naglasiti medicinski, a terminom terapijska hortikultura socijalni model provođenja terapije vrtlarenjem. Hortikultura terapija često se koristi kao

komplementarna terapija u liječenju osoba s psihičkim problemima kao što je anksioznost, depresija, različite ovisnosti, ali i manija kao i agresivna i autoagresivna ponašanja (Dujmić, 2016.).

Ciljevi hortikulture terapije su brojni, ali glavni je poboljšanje općeg zdravstvenog stanja pacijenta. Neke od pozitivnih utjecaja hortikulture terapije su poboljšanje koordinacije i balansa, povećanje motivacije, poboljšanje fine motorike, jačanje mišića, stvaranje neovisnosti, poticanje kreativnosti, otpuštanje stresa, ljućenje i negativnih emocija i dr. (Ulrich i sur., 1992.).

2.1.4. Socijalna hortikultura

Socijalna hortikultura (hortikultura u zajednici) jest rekreacijska aktivnost koja se provodi u slobodno vrijeme i usmjerena je na biljke i rad u vrtu. Ne postoje definirani ciljevi, terapeut nije uključen, a naglasak je na društvenoj interakciji i hortikultur(al)nim aktivnostima. Primjeri: vrti klub ili standardni vrt određene zajednice (Kuharić i sur., 2010.).

2.2. Vrste vrtova

Vrt je širokoobuhvatni pojam pod kojim običan čovjek najčešće podrazumijeva manju ograđenu poljoprivrednu površinu u blizini domaćinstva na kojoj se proizvodi povrće za vlastite potrebe ili pak uređenu okućnicu s ukrasnim biljem namijenjenim dekoraciji doma i rasonodi vlasnika. Ali vrtovi su puno više od toga, u kategoriju vrtova spadaju i parkovi, botanički vrtovi, zoološki arboretumi, prostrana okruženja dvoraca i vila... Vrtovi dolaze u različitim veličinama, a u njima se uzgaja bilje koje se može koristiti za prehranu, ali također se to bilje može koristiti i u druge svrhe npr. duhovne, vjerske, umjetničke, rekreativne, terapijske i dr. Vrtovi zahtijevaju više ili manje intenzivnu njegu što uvelike ovisi o zasađenom bilju, odnosno o bilju koje uzgajamo.

Hortikultura je uzgoj vrta (lat. hortus – vrt, cultura – uzgoj, razvoj, oplemenjivanje). Može se definirati i kao znanost i umijeće o uzgoju i njezi flore i faune u vrtu. Agrikultura je pak uzgoj flore u polju (lat.ager – polje). Hortikulturu prevodimo kao vrtlarenje, a agrikulturu kao poljoprivredu. Vrt se od polja ne razlikuje samo formom, nego načinom i svrhom uzgoja, zaključno s time da vrt kao forma postaje sadržaj uzgoja (Dujmić, 2016.).

Prema Kuhariću i sur. (2010.) razlikujemo različite vrtove kao što su lječilišni, terapijski, vrtovi za provođenje hortikulture terapije te restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi (Kuharić i sur., 2010.).

Prvi bolnički vrtovi pojavljuju se u 18. stoljeću u sklopu psihijatrijskih bolnica. U tom istom razdoblju pacijenti su radili agrikulturne radove na bolničkim farmama i vinogradima. Prva privatna psihijatrijska ustanova „Friends Hospital“ u Philadelphiji, otvorena 1817. godine imala je uređen prvi bolnički terapijski vrt gdje su pacijenti provodili vrijeme vrtlarajući po principima terapijskog rada. Terapijska hortikultura izvan psihijatrije je prvi put spomenuta u odgojnoj ustanovi za napuštenu djecu 1896. godine (Simson, 1998.). Dr. Benjamin Rush navodi u svojoj knjizi „Medical Inquiries and Observations Upon the Diseases of the Mind“ iz 1812. godine kako je rad u vrtu imao pozitivne utjecaje na pacijente.

2.2.1. Lječilišni vrtovi

U lječilišnim vrtovima dominiraju zelene biljke, cvijeće, voda i drugi aspekti prirode. Uglavnom se nalaze uz zdravstvene objekte koji se brinu o njihovom održavanju. Na raspolaganju su svima i uređeni su s namjerom da pozitivno djeluju na sve korisnike. Nadalje, predstavljaju mjesto na kojem se svi pacijenti, posjetitelji i osoblje mogu povući i odmoriti. Ovi se vrtovi mogu podijeliti na specifične vrste uključujući terapijske vrtove, vrtove u kojima se provodi hortikulturalna terapija i restorativne vrtove (Kuharić i sur. 2010.).

2.2.2. Terapijski (terapijski) vrtovi

Terapijski vrtovi zamišljeni su kao sastavni dio programa liječenja, poput programa radne, fizičke/ fizikalne ili hortikultur(al)ne terapije te se mogu smatrati subkategorijom lječilišnih vrtova. Za vrt se može reći da ima terapijsko obilježje, ukoliko je uređen tako da zadovoljava potrebe specifičnih korisnika ili populacije: prilagođen je ciljevima liječenja korisnika, a pruža mogućnost obavljanja kako hortikultur(al)nih, tako i nehortikultur(al)nih aktivnosti. Nadalje trebao bi biti uređen kao dio multidisciplinarnog procesa u kojemu surađuje tim stručnjaka. Terapijski vrt može egzistirati samostalno i predstavljati mjesto izlaska izvan terapijskog programa u ustanovi ili pak može biti dio većega lječilišnog vrta (Kuharić i sur. 2010., Dujmović 2016.).

2.2.3. Vrtovi za provođenje hortikulture terapije

U vrtovima za provođenje hortikulture terapije teži se prilagodbi ciljevima pacijentova liječenja, no oni su primarno oblikovani za izvođenje hortikulture aktivnosti. Ovakva vrsta vrtova omogućava pacijentima samostalnu brigu o biljnom svijetu u vrtu (Kuharić i sur. 2010.).

2.2.4. Restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi

Restorativni vrtovi ili meditativni vrtovi mogu biti javni ili privatni vrtovi koji nisu nužno povezani s bolničkim okruženjem. Ova vrsta vrta koristi restorativnu vrijednost prirode: krajolik koji pomaže u pronalaženju mentalne ravnoteže, smanjenju stresa, pridonosi emocionalnom oporavku, jačanju mentalne i fizičke energije. U restorativnim vrtovima naglasak je na psihološkim, fizičkim i društvenim potrebama korisnika (Kuharić i sur. 2010.).

Sve navedene formacije vrtova služe kao pomoć korisnicima u psihološkom smislu (razonoda), ali mogu služiti i kao ciljana terapija za točno određenu vrstu traume, ozljede ili bolest.

2.2.5. Biljne vrste u osnivanju rehabilitacijskih vrtova

Dinardo i sur. (2013.) u svom radu navode da terapeut treba imati na raspolaganju niz različitih biljaka kako bi se potaknula određena osjetila u skladu s ciljevima terapije. S obzirom na to, osobama s poteškoćama vida preporučuje se njegovanje mirisnog bilja (poput začina i mirisnog cvijeća), većih biljaka s visokim kontrastom boja (npr. suncokret) te bilje s različitim teksturama lišća i cvijeća da bi se potaknula i taktilna komponenta unutar terapijskog programa i ciljeva. Neke od biljaka koje se koriste za stimulaciju svih osjetila, su:

-začinske vrste (lavanda, limunska trava, ružmarin, metvica, timijan, bosiljak, kadulja, citronovac)

-cvjetne vrste (suncokret, kamilica, neven, karanfil, ruža, hortenzija)

-zelenolisne ukrasne vrste (slonovo uho, kana, hrastolisnahortenzija, magnolija list, sukulenti)

- povrće i voće

3.MATERIJALI I METODE ISTRAŽIVANJA

Rad se temelji na sekundarnim i primarnim izvorima podataka. Primarni podaci dobiveni su iz intervjua koji je proveden s voditeljicom Udruge invalida Bedekovčina te iz osobnog iskustva stečenog prilikom volontiranja (slika 1). Sekundarni izvori podataka za ovaj rad su knjige, časopisi, katalozi, web stranice, stručni i znanstveni članci.

3.1. Prikupljanje primarnih podataka

Prema Verčić i sur. (2011.) intervju je razgovor koji ima svrhu prikupljanja informacija. Postoje različite klasifikacije intervjua. Prema stupnju formalnosti i strukture razlikujemo strukturirane, polu-strukturirane i nestrukturirane intervjue. Strukturirani intervjui ujedno su i standardizirani, što znači da se za bilježenje odgovora ispitanika koriste unaprijed definirani obrasci za prikupljanje podataka – upitnici. Polu-strukturirani i nestrukturirani intervjui mogu biti standardizirani (rjeđe) i nestandardizirani. To znači da ispitivač ima unaprijed pripremljen podsjetnik za intervju, koji sadrži teme i okvirna pitanja o kojima želi razgovarati s ispitanikom, ali slijedi logiku razgovora i slobodu ispitanika u odgovaranju, pazeći pritom da su sve teme razgovora obuhvaćene.

Ispitanica je odgovorila na 8 postavljenih pitanja što je zabilježeno diktafonom te je nakon toga obavljena transkripcija.

Sinteza je postupak u kojem se jednostavnije misaone tvorevine ili pojedinačni dijelovi spajanjem povezuju u složenije misaone tvorevine, odnosno u cjelinu. Sinteza je dakle suprotan postupak od analize te su sinteza i analiza međusobno povezanemetode (Verčić i sur. 2011.).

Prilikom provedbe istraživanja i tijekom pisanja rada korištena je metoda deskripcije. Deskripcija kao znanstvena metoda podrazumijeva postupak opisivanja pojava i predmeta kao i njihovih veza i odnosa, ali bez znanstvenog objašnjavanja i tumačenja. Također, u radu je obavljena analiza koja se može definirati kao „traženje veze, uzroka i posljedice te izvođenje zaključka pomoću rastavljanja neke cjeline na sastavne elemente. Analizom se dolazi do različitih pristupa koji imaju izravnu ili neizravnu vezu s proučavanom temom, njome dakle iščitavamo poruke putem kojih možemo spoznati obilježja i pošiljatelja i primatelja te poruke, kao i učinke poduzetih akcija (Verčić i sur. 2011.).

Većina podataka za ovaj rad dobivena je iz dugogodišnjeg volonterskog iskustva autora. Boravak, rad i pomoć na osnivanju vrta najviše doprinose istraživanju i zaključku rada.

Republika Hrvatska ima Zakon o volonterstvu (NN 58/07) prema kojem „Volontiranjem se, u smislu ovoga Zakona, smatra dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za opću dobrobit, a obavljaju ih osobe na način predviđen ovim Zakonom, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno“. (<https://volonteri.hr/ucestala-pitanja/sto-je-volontiranje/>)

Slika 1. Boravak u udruzi (volontiranje)

Izvor: vlastita fotografija

Za potrebe izrade ovog završnog rada obavljen je intervju s gospođom Dragicom Burek, jednom od osnivačica Udruge invalida Bedekovčina. Intervju je obavljen u studenom 2021. prilikom volontiranja u prostorijama Udruge invalida Bedekovčina. Gospođa Burek je magistra primarnog obrazovanja i svoj je radni staž ostvarila kao učiteljica razredne nastave u Osnovnoj školi Bedekovčina, pa je tako stekla vrlo visoku razinu suosjećanja i razumijevanja za djecu i njihove različitosti. I sama je majka kćeri s Downovim sindromom za koju su ona i njezin suprug, inače predsjednik Udruge invalida Bedekovčina, osigurali bezbrižno odrastanje ali i maksimalno je uključili u zajednicu. Također su neizmjerljivo pomogli i njezinim prijateljima sa sličnim dijagnozama samim time što su osnovali Udrugu invalida Bedekovčina koja nudi različite sadržaje svojim korisnicima kroz različite radionice i druženja više puta tjedno. Tako se organizira slobodno vrijeme korisnicima, ali i jača samopouzdanje te postiže se osjećaj pripadnosti

i vrijednosti kod ljudi koji imaju poteškoće u razvoju. To nije samo osjećaj koji se kod njih postiže to uistinu i je tako, svi mi pripadamo jedni drugima i svako na svoj način vrijedi i doprinosi.

3.2. Analiza čestice i parcele na kojoj je vrt osnovan

Čestica koju je Udruga invalida Bedekovčina dobila u najam nalazi se u ulici Matije Gupca 3 u Bedekovčini između supermarketa i autoškole, a preko puta bivše tvornice opeke. Na čestici se nalazi stambeni objekt od 150m², te pomoćni objekt od 100 m². Uz to na čestici se nalazi i sedam stabala jabuka i travnjak, između ulice i glavnog objekta na kojem će vrt biti osnovan. Cijelo zemljište je ograđeno. Posjed je prethodno bio u najmu tvrtke HEP-operator distribucijskog sustava d.o.o. Zagreb-Elektra Zabok i bio je korišten kao poslovni prostor uprave, ali već duže vrijeme nije korišten niti je adekvatno održavan.

3.3. Biljne vrste korištene u istraživanju

Jednogodišnje i dvogodišnje cvjetne i aromatske biljne vrste uzgajane su iz sjemena. Većina posijanog sjemena jednogodišnjih i dvogodišnjih biljnih vrsta dobivena je od laboratorija za ispitivanje kvalitete poljoprivrednog reprodukcijuskog materijala Visokog gospodarskog učilišta u Križevcima, dok su lukovice geofita, presadnice trajnica i grmova donacija korisnika Udruge invalida Bedekovčina i volontera. Tako da su prikupljene, posijane i posađene sljedeće biljne vrste:

-Jednogodišnje cvjetne vrste: cinija (*Zinnia elegans*), lijepa kata (*Callistephus chinensis*), dragoljub (*Tropaeolum majus*), kadifca visoka (*Tagetes erecta*), kadifca niska (*Tagetes patula*), uresnica (*Cosmos bipinnatus*), ukrasni grah (*Lablab purpureus*), ukrasni amarant (*Amaranthus caudatus*), slamnati cvijet (*Helichrysum bracteatum*), dalija niska (*Dahlia arvensis*), ukrasni slak (*Ipomoea purpurea*)

-Dvogodišnje cvjetne vrste: šeboj (*Erysimum cheiri*), potočnica (*Myosotis arvensis*), maćuhica (*Viola tricolor*), turski karanfil (*Dianthus barbarus*).

-Geofiti: ljiljan (*Lilium sp.*), narcisa (*Narcissus sp.*), tulipan (*Tulipa sp.*).

-Trajnice: božur (*Paeonia sp.*), perunika (*Iris sp.*), zvjezdan (*Aster sp.*), žednjak (*Sedum sp.*), pustinja ruža (*Adenium obesum*), ukrasna lupina (*Lupinus sp.*), fuksija (*Fuchsia sp.*), hosta (*Hosta undulata*), tritoma (*Kniphofia uvaria*), koraljni zvončić (*Heuchera sp.*),

ukrasni sljez (*Alcea rosea*), ukrasna djetelina (*Oxalis triangularis*), Marijino srdašce (*Dicentra spectabilis*)

-Grmlje: hortenzija (*Hydragea hydrangeoides*), jorgovan (*Syringa vulgaris*)

-Ljekovito i aromatsko bilje: menta (*Mentha arvensis*), majčina dušica (*Thymus serpyllum*), kadulja (*Salvia officinalis*), pelin (*Artemisa absinthium*), matičnjak (*Melissa officinalis*).

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

4.1. Opis rada Udruge invalida Bedekovčina kroz intervju

Na samom početku intervjuja, upućena je zahvala gospođi Burek na dobroj volji i vremenu koje odvaja za potrebe ovog rada na temu - Osnivanje rehabilitacijskog vrta u Udruzi invalida Bedekovčina.

-Tko je, kada i s kojim ciljem osnovao Udrugu invalida Bedekovčina?

Udruga invalida Bedekovčina osnovana je 2000. godine od 12 osnivača među kojima je bio i današnji predsjednik Dragutin Burek i moja malenkost. Osobe sa svim vrstama invaliditeta, pogotovo osobe s intelektualnim teškoćama, bile su zatvorenici vlastitih obitelji ili specijalnih ustanova. Bili su potpuno izolirani, iskorištavani, a često i zlostavljani. Kad su se pojavljivali na javnim mjestima, često su bili izvrgnuti ruglu, ismijavani, pa i fizički maltretirani. Sa željom da se ovakva situacija promijeni, osnovana je Udruga invalida Bedekovčina s ciljem da promovira prava osoba s invaliditetom, da se zalaže za ostvarenje tih prava, a naročito da se zalaže za uključivanje tih osoba u zajednicu, da se zajednica senzibilizira za njihove probleme te da uoči i njihove pozitivne potencijale koji mogu služiti na dobrobit zajednici i podići njezin društveni kapital.

-Koja je primarna djelatnost Udruge invalida Bedekovčina?

Primarna djelatnost Udruge invalida Bedekovčina je socijalno – humanitarna.

-Koja je bila glavna motivacija za osnivanje upravo takve udruge?

Osobe s invaliditetom marginalizirane su, slabo uključene u zajednicu, imaju slabe mogućnosti samozagovaranja, nisu uključene u politička tijela koja donose zakonske odluke o njihovom statusu u društvu. Udruga kao organizacija civilnog društva jača je od pojedinca, ima mogućnosti udruživanja sa srodnim udrugama te se sa te pozicije jače može založiti za svoja prava.

-Koliko Udruge invalida Bedekovčina ima članova?

Udruga ima 260 aktivnih članova.

-S kojim se poteškoćama u razvoju korisnici najčešće susreću?

Udruga invalida Bedekovčina je udruga polivalentnog tipa. Kako djeluje u ruralnom području gdje nema specifičnih udruga ili prometna povezanost onemogućava odlazak u udaljena mjesta do specijaliziranih udruga, tako se sve osobe s invaliditetom sa šireg područja uključuju u rad udruge. Udruga zato djeluje kroz tri kluba: Klub osoba s tjelesnim invaliditetom, Klub osoba oboljelih od šećerne bolesti i drugih kroničnih

bolesti te, Klub djece s teškoćama u razvoju i mladih osoba s invaliditetom i intelektualnim teškoćama. Postoji i Klub 65 plus koji obuhvaća osobe starije životne dobi. U široj lokalnoj zajednici udruga je poznata po organiziranju slobodnog vremena za mlade osobe s intelektualnim teškoćama, za pružanje psihosocijalne podrške tim osobama kao i njihovim obiteljima.

-Možete li ukratko opisati proces od ideje do realizacije rehabilitacijskog vrta?

Nakon dvadesetogodišnjeg rada u skućenom prostoru udruge, pojavila se snažna potreba za aktivnostima na otvorenom. Udruga je iznajmila zapuštenu kuću sa vrtom i dvorištem i napravila plan revitalizacije voćnjaka i vrta tog imanja. Kako znamo da je radna terapija ključna socijalna usluga za populaciju koju objedinjava udruga, odlučili smo zasaditi terapijski vrt koji bi višestruko bio iskorišten u rehabilitaciji korisnika.

a) Kroz lagane fizičke poslove koji ne ugrožavaju njihovu sigurnost, kretali bi se i razgibavali na svježem zraku.

b) Razvijali bi svoje taktilne sposobnosti i prepoznavali ih kroz teksturu cvijeta, lista, sjemena, uočavali bi njihovu različitost, sličnost, prepoznavanje.

c) Razvijali bi osjećaj i prepoznavanje različitih mirisa koji bude i razvijaju emocije, bude osjećaje asocijacija iz njihovih životnih situacija.

d) Spontani i vođeni rad sa bojama donosi neiscrpan izvor terapijskog djelovanja – od opuštanja do bezbrojnih motivacija u radu s osobama s invaliditetom.

e) Zvuci koji se čuju u vrtu (zujanje pčela i kukaca, šuštanje lišća i trave, zvuk vode iz male solarne fontane) bude svijest o tome da je priroda različita kao i ljudi ali da sve te različitosti čine sklad koji nas obogaćuje, tako i različiti ljudi obogaćuju zajednicu u kojoj živimo, doprinose svaki na svoj način razvoju i bogatstvu te zajednice.

f) I vjetar je, kao i voda poveznica koja nas povezuje sa cijelom Zemljom te nas čini jedinstvenim dijelom univerzuma.

-Smatrate li da je odluka o osnivanju takvog vrta bila dobra i što planirate u budućnosti ?

Odluka o osnivanju terapijskog vrta bila je jedna od najboljih odluka koje je udruga donijela. U vremenu sveopće krize pokrenuli smo ljude iz zajednice koji su poklonili sadnice trajnica, sjemenje, došao je do izražaja građanski aktivizam. Srednja građevinska i poljoprivredna škola iz Bedekovčine odradila je preko 100 sati sa strojevima pripremajući grube zemljane radove. Sudjelovalo je oko 50 učenika koji su sa mentorima

stjecali nova znanja, angažirali i razvili želju za volontiranjem. Uspjeli smo urediti travnjak, a sedam zapuštenih stabala jabuka pretvoriti u prave ljepotice. Sredinom ljeta bilo je nemoguće prebrojiti boje, oblike i mirise cvijeće, ljekovitog i ukrasnog bilja. Vrt je nastajao spontano, svaki dan se u njemu pojavilo nešto novo. Kako je vrt smješten u samom centru mjesta, građani su pokazivali interes za biljke, cvijeće, način uzgoja i njege. Sve ovo napravljeno je na bazi volonterskog rada, građanskog aktivizma i donacije biljaka od strane građana i sjemena sa Visokog gospodarskog učilišta u Križevcima. Već ove godine proizveli smo 100 vrećica čajeva od mente, majčine dušice i kadulje, te 100 vrećica čipsa od jabuka. Vrt već sada, a naročito u budućnosti treba vrtnog arhitekta. Kako je vrt preko puta tvornice cigle koja ima višestotina godišnju tradiciju u Bedekovčini trebalo bi arhitektonskim vrtnim elementima dati naglasak toj zanimljivoj prošlosti na kojoj je izgrađena Bedekovčina. Potrebna je i pomoć agronoma s područja bilinogojstva i vrtlarstva da se može razvijati u pravom smjeru, da bude primjer nove mogućnosti u zajednici koju je potaknula Udruga osoba s invaliditetom. Treba uvijek voditi računa o tradiciji i njegovanju starih – zaboravljenih vrtnih biljaka koje su prehranjivale obitelji i bile najjači i blagotvorni lijek u doba kada je to bila jedina mogućnost očuvanja zdravlja i izlječenja.

-Kako su korisnici reagirali kada su čuli da će se vrt osnovati ?

Nakon dugogodišnjeg rada u zatvorenom prostoru korisnici su bili oduševljeni idejom o osnivanju vrta. No, nikako nisu imali predodžbu koliko je rada potrebno da se uopće utemelji prvi, najjednostavniji oblik vrta. Kad su sredinom ljeta sigurnosni uvjeti dozvolili da uđu u prostor vrta, kada je baš bilo sve u cvatu, jednostavno su se bacili na travu i u cvijeće, milovali cvjetove i lišće. Brali su mentu i majčinu dušicu u košarice, željeli su se slikati. Ovakvu reakciju nije nitko očekivao. Jedan je član rekao: „ Ovo je dan kao da je neki drugi dan!“ Sve smo objavljivali na društvenim mrežama gdje su aktivnosti iz vrta postale pravi hit.

„Svi su cvjetovi budućnosti u sjemenu sadašnjosti“

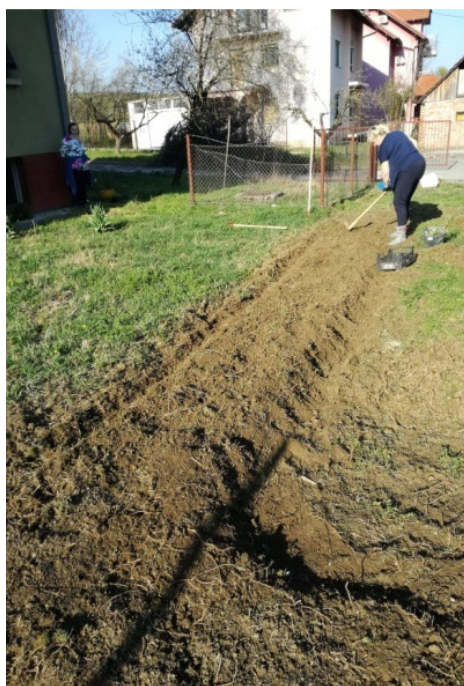
Ova mudra izreka na prvi pogled bi se mogla povezati sa biljnim svijetom. To je dobro i korisno jer nas upućuje da čuvamo sjeme iz kojeg će uvijek niknuti dragocjena nova biljka koja će hraniti ljude, životinje, koja će nam biti lijek i davati med, koja će nam davati hlad i – konačno kisik, bez kojeg ne može postojati niti jedan život. No, ove se premudre riječi mogu primijeniti na sva polja našeg života gdje se dar i snaga posijanog sjemena mogu iskazati i nakon mnogo godina i to u sjaju i ljepoti od koje zastaje dah.

4.2. Osnivanje rehabilitacijskog vrta

4.2.1. Priprema tla

Površina na kojoj je planiran vrt je travnjak u dvorištu zgrade na kojem gotovo da i nema travnih vrsta već samo korov, puzava pirika (*Elymus repens*). U pripremi tla korišten je motokultivator kojim je tlo usitnjeno i stvoren okvirni oblik vrta (gredica). Gredice su oblikovane u obliku slova „U“ i smještene su uz ogradu. Nakon kultivacije grabljama je uklonjeno kamenje i nepoželjni ostaci korova te je tlo bilo spremno za sadnju višegodišnjeg ukrasnog bilja. Prije sjetve jednogodišnjih cvjetnih vrsta dodatno su motikom (slika 2.) napravljena tri reda uz duž gredica, te su isti napunjeni supstratom Klasman TS 2 koji je koristi za sjetvu cvjetnih vrsta.

U suradnji sa Srednjom školom Bedekovčina omogućen je bager koji je uklonio svo površinsko raslinje, korijenje, kamenje i slično sa preostalog dijela travnjaka. Nakon bagera površina je poravnana priručnim alatom. Na tako pripremljenu površinu zasijano je sjeme trave koja će nakon nicanja biti pogodna za gaženje, igru i druženja. Nakon sjetve sjemena trave površina je povaljana valjkom u svrhu dodatnog poravnavanja površine i kako bi se sjeme utisnulo u tlo.

Slika 2. Priprema gredica za sjetvu jednogodišnjih cvjetnih vrsta

Izvor: vlastita fotografija

4.2.2. Sjetva/sadnja

Sjetva sjemena jednogodišnjih i dvogodišnjih cvjetnih vrsta i sadnja sadnica višegodišnjih cvjetnih vrsta obavljena je ručno (slika 3.).

Slika 3. Sadnja višegodišnjih ukrasnih vrsta

Izvor: vlastita fotografija

Višegodišnje vrste nasumično su raspoređene po gredici, dok su jednogodišnje vrste planirano sijane u tri reda. Vrste koje su niske sijane su u prvi red, dok su nešto više sijane u drugi red, a u treći red najviše vrste. Ovakvim planom sjetve omogućen je razvoj svim cvjetnim vrstama, više ne zasjenjuju niže i svaka vrsta može doći do izražaja. Nakon sjetve stavljanje su na svaki red vrećice sjemena kako bi se znalo gdje je što posijano (slika 4.), a nakon nicanja vršeno je prorjeđivanje biljaka na određen razmak ovisno o vrsti.

Slika 4. Označavanje redova vrećicama sjemena

Izvor: vlastita fotografija

4.2.3. Izgled vrta tijekom vegetacije

Jednogodišnje cvjetne vrste u vrtu i način korištenja

Uresnica (*Cosmos bipinnatus*)

Uresnice su vrlo otporne i dobro su uspijevale u vrtu. Korištene su kao rezano cvijeće za vazu, ali i u kreativnim radionicama, prešane su i sušene (slika 5.).

Slika 5. Uresnica (*Cosmos bipinnatus*)

Izvor: vlastita fotografija

Ukrasni grah (*Lablab purpureus*)

Ukrasni grah je penjačica sa sitnim ljubičastim cvijetovima. U vrtu je bio posijan uz žičanu ogradu koja mu je poslužila kao oslonac. Možemo reći da je vrlo dobro uspio, a osim toga poslužio je kao barijera između vrta i ulice što je u ovom slučaju bilo poželjno (slika 6.).

Slika 6. Ukrasni grah (*Lablab purpureus*)

Izvor: vlastita fotografija

Lijepa kata (*Callistephus chinensis*)

Ova tradicijska cvjetna sorta odlično se uklopila u vrtno šarenilo, te je bila jedna od omiljenih cvjetova korisnika (Slika 7.).Korištena kao cvijeće u radionicama, a prednost joj je i to što može dugo stajati u vazi, a pritom izgledati kao da je netom ubrana.

Slika 7. Lijepa kata (*Callistephus chinensis*)

Izvor: vlastita fotografija

Kadifca (*Tagetes sp.*)

Posijane su visoke i niske kadifce. Kadifce su vrlo otporne i dobro uspijevaju neovisno o tipu tla i položaju sadnje, tako da su i u ovom vrtu dugo cvale i nisu zahtijevale posebnu njegu (slika 8.).

Slika 8.. Kadifca (*Tagetes sp.*)

Izvor: vlastita fotografija

Dragoljub (*Tropaeolum majus*)

Dragoljub je u vrtu vrlo korisna biljka jer osim što cvate u različitim bojama ima i dekorativno lišće koje je savršeno upotpunjavalo prazni prostor ispod viših biljaka u vrtu (slika 9.).

Slika 9. Dragoljub (*Tropaeolum majus*)

Izvor: vlastita fotografija

Cinija (*Zinnia elegans*)

U vrtu je bilo posijano više sorata cinija koje su različitih boja i izgleda cvijeta. Radi se o jednostrukim i duplim cinijama, a razlika je u tome što jednostruke cinije imaju jedan red latica u krug te u sredini vrlo razvijene prašnike koji se ističu, dok dupla cinija ima više redova latica koje formiraju velik cvijet nalik glavici (slika 10.). Cinije su bile dobar izvor rezanog cvijeća koji je služio kao materijal za likovne radionice, te su od njih, ali i drugog cvijeća članovi udruge mogli raditi bukete i ponijeti ih kući.

Slika 10. Cinije (*Zinnia elegans*)

Izvor: vlastita fotografija

Ukrasni amarantus (*Amaranthus sp.*)

Ukrasni amarantus je vrlo bujna biljka koja je u vrtu narasla više od 3m. Posijane su dvije sorte amarantus, ukrasni amarantus kojeg uzgajamo radi cvijeta koji je ružičaste boje i dugih resa, te šarenolisni amarantus koji se uzgaja zbog svojih bujnih i kao što i samo ime govori šarenih listova. Obje sorte su vrlo dobro uspjele i nisu prošle nezamijećeno, čak naprotiv amarantus je privukao pažnju svih prolaznika koji su se nerijetko raspitivali za sjeme. Rese ukrasnog amarantusa su sušene i korištene u radionicama i suhim aranžmanima.

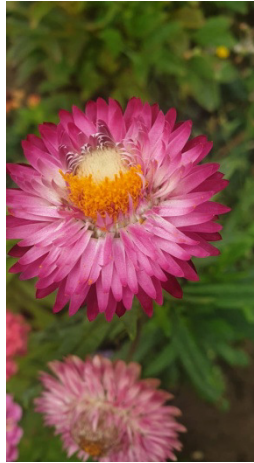

Slika 11. *Amaranthus (Amaranthus sp.)*

Izvor: vlastita fotografija

Slamnati cvijet (*Helychrisum bracteatum*)

Slamnati cvijet korišten je kao suho cvijeće u kreativnim radionicama. Suhi cvjetovi razvijaju se na graničicama koje su kratke, dok je cvjetna grana dugačka i sama biljke je visoka (slika 12.). Tijekom cvatnje rezani su pojedinačni cvjetovi na kratkim stapkama, slagani su buketići koji su sušeni. U početku je bio problem odrediti pravi moment berbe cvijeta za sušenje, jer ako se cvijet potpuno otvori, kad se osuši posmeđi. Kasnije su rezani pupovi koji se tijekom sušenja otvore.

Slika 12. Slamnati cvijet (*Helychrisum bracteatum*)

Izvor: vlastita fotografija

Višegodišnje cvjetne vrste u vrtu i način korištenja

Od višegodišnjih cvjetnih vrsta u prvoj godini najbolje su se razvili zvjezdani i ružičasti cecelj.

Zvjezdani (*Aster sp.*)

Zvjezdani su vrste jesenske cvatnje i trebali bi naći mjesto u svakom vrtu. Cvatu od kolovoza do kraja listopada i pružaju u ukras u vrtu u vrijeme kad je većina cvjetnih vrsta završila sa cvatnjom. Korisnicima vrta predstavljao je dobar materijal za likovne radionice, ali ih je oduševljavao jakim bojama cvatnje.

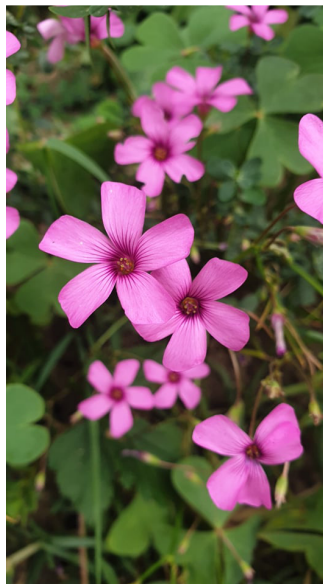
Slika 13. Zvjezdani (*Aster sp.*)

Izvor: vlastita fotografija

Ružičasti cecelj (*Oxalis articulata*)

Ružičasti cecelj je trajnica koja počinje cvasti rano u proljeće, a svate do kasne jeseni.

Vrlo brzo se širi i već u prvoj godini pokazala se vrlo otpornom i dekorativnom.

Slika 14. Ružičasti cecelj (*Oxalis articulata*)

Izvor: vlastita fotografija

Hortenzija (*Hydrangea sp.*)

Hortenzija je grmolika trajnica koja cvate u raznim bojama što ovisi o sorti, a u ovom vrtu posađena je hortenzija bijele boje. Nije dosegla svoj potpuni potencijal jer je posađena mala biljka, a oko nje su bile posijane razne jednogodišnje cvjetne vrste. Spomenute vrste su narasle prije nego što se hortenzija uspjela dovoljno raširiti i narasti u vis, stoga možemo reći da će njezino vrijeme doći tek nagodinu. Sadnja hortenzije na neprikladno mjesto ujedno je bio i način učenja i prakse, tako da su korisnici vrta kod nekih vrsta sami uvidjeli pogreške kod sadnje i planiranja vrta.

Slika 15. Hortenzija (*Hydrangea sp.*)

Izvor: vlastita fotografija

Ljekovite i aromatske vrste u vrtu i način korištenja

Ove godine zasađeno je samo nekoliko ljekovitih i aromatskih vrsta, no s obzirom na pozitivnu reakciju korisnika vrta na miris ovih vrsta naredne godine planirana je sadnja većeg broja vrsta.

Lavanda (*Lavandula officinalis*)

U našim krajevima, lavanda ima mnogo različitih narodnih imena poput lavandl, lefendl, levanda i (mirisni) despik. Tijekom vegetacije biljka je formirala poluloptasti grm visine oko 50 cm i promjerom 70 cm. Cvatnja je bila obilna i korisnici su brali cvjetove, sušili ih i od njih radili različite proizvode.

Menta (*Mentha arvensis*)

Menta aromatična biljka koja se tijekom vegetacije dobro razvijala, te svojim mirisom osvježavala čitav vrt. Korisnici vrta su bili iznenađeni jakim mirisom i aromom lista, te su redovito brali i sušili listove i stavljali ih u sokove.

Slika 16. Menta (*Mentha arvensis*)

Izvor: vlastita fotografija

Ljekovita kadulja (*Salvia officinalis*)

U Bedekovčini se kadulja naziva žalfija, a koristi se u ljekovite svrhe i stanovnik je većine vrtova u ovom kraju, pa je tako posađena i u rehabilitacijski vrt. Pokazala se kao otporna vrsta, a korisnici su tijekom vegetacije brali i sušili listove, te ih koristili za proizvode.

Slika 17. Ljekovita kadulja (*Salvia officinalis*)

Izvor: vlastita fotografija

Cvjetne gredice

Cvjetne gredice formirane su po uzoru na tradicijske cvjetne vrtove, što se i pokazalo ispravnim tijekom vegetacije, jer su svojim šarenilom, raznim oblicima cvjetova i mirisa privlačile zanimanje korisnika vrta, ali su i pružale dom raznim korisnim insektima što je izazvalo dodatno zanimanje članovima udruge (slika 18.). Tijekom vegetacije najviše pažnje privukle su obje sorte amarantusa, amarantus ljubičastog cvata, raskošnog izgleda, intenzivne boje i neobičnog cvata, kao i šarenolisni amarantus koji se isticao svojim vatreno šarenim lišćem. Također u skupinu najzanimljivijih vrsta možemo ubrojiti cinije i uresnice kojih je bilo svih boja i oblika.

Slika 18. Cvjetne gredice

Izvor: vlastita fotografija

4.2.4. Njega usjeva

Tijekom vegetacije korisnici vrta obavljali su razne mjere njege usjeva: plijevljenje, zalijevanje, košnja trave, vezanje razgranatih grmova, pikanje kolaca te održavanje usjeva čistim i urednim. Mjere njege provedene su u više navrata, a tijekom navedenih poslova korisnici vrta shvaćali su to kao druženje, a ne kao težak posao i radili su sve poslove s puno veselja i ljubavi. Postavljeno je i navodnjavanje u vidu raspršivača, da se biljke mogu kvalitetnije zalijevati.

U toku vegetacije bilo je potrebno prorjeđivanje nekih jednogodišnjih vrsta (npr. lijepe kate, neven, kadifice, cinije, uresnice...). Prorjeđivanjem su dobivene presadnice cvjetnih vrsta koje su presađene na dijelove gredica na kojima je nicanje bilo slabijeg intenziteta.

Slika 19. Navodnjavanje

Izvor: vlastita fotografija

4.2.5. Korištenje proizvedenog biljnog materijala

Tijekom vegetacije sakupljano je sjeme, cvjetovi, listovi i drugi dijelovi ukrasnog i aromatskog bilja. Ubrano bilje i sjeme stavljeno je na stolove i sušeno u rinfuzi na suhom i tamnom mjestu. Biljni materijal aromatičnog bilja (menta, salvija...) je nakon sušenja pakiranu prikladne paketiće sa slikom i nazivom vrste te je proizvod kao takav predstavljao čaj (slika 20.).

Slika 20. Biljni materijal aromatskog i ljekovitog bilja pakiran kao čaj

Izvor: vlastita fotografija

Latice i cvjetovi cvjetnih vrsta brani su tijekom vegetacije (slika 21.) te su sušeni i prešani za potrebe kreativnih likovnih radionica. Svaki član koji je sudjelovao na likovnoj radionici dobio je na papiru nacrtano lice, a zadatak je bio laticama upotpuniti portret (slika 22.).

Slika 21. Branje cvijeća tijekom vegetacije u svrhu sušenja

Izvor: vlastita fotografija

Slika 22. Likovna radionica

Izvor: vlastita fotografija

Cvjetovi lavande sakupljeni u vrtu pakirani su u šarene platnene vrećice koje služe kao mirisna dekoracija, ali mogu poslužiti i protiv nekih insekata s obzirom da lavanda ima insekticidno djelovanje i najčešće se koristi protiv moljaca u ormarima, ali i kao osvježivač prostora (slika 23.).

Slika 23. Lavandini jastučići

Izvor: vlastita fotografija

Sakupljeno sjeme bilja poslužiti će kao reproduktivni materijal za osnivanje vrta naredne godine. Sjeme je izlagano na manifestaciji " Dani otvorenih vrata Udruga invalida Bedekovčina", a svaki posjetitelj mogao je samostalno sebi odvojiti određenu količinu sjemena od svake biljne vrste i ponijeti kući.

Ni jedan od navedenih proizvoda nije imao određenu cijenu. Posjetitelji su mogli uzeti proizvode po vlastitoj želji, a novčana naknada je bila dobrovoljna.

5. ZAKLJUČAK

Formiranje rehabilitacijskog vrta opisanog u ovom radu ima vrlo veliku i važnu ulogu u razvoju, socijalnoj uključenosti i osobnom razvoju članova Udruge invalida Bedekovčina. Samo formiranje vrta trajalo je jednu vegetacijsku sezonu no najviše aktivnosti provedeno je od početka travnja do početka lipnja 2021. Osnivanje vrta uvelike je proširilo sadržaj i mogućnosti unutar Udruge invalida Bedekovčina te povećalo uključenost sudionika u razne aktivnosti koje se provode. U formiranju vrta sudjelovalo je petnaest članova i volontera Udruge invalida Bedekovčina koji su posadili/posijali ukupno tridesetak jednogodišnjih i višegodišnjih cvjetnih vrsta i ljekovitog i začinskog bilja, te formirali vrt u kojem su članovi boravili, ali i koristili biljne dijelove za radionice. Boravak članova u vrtu i briga o bilju doprinosila je osjećaju sreće i ispunjenosti, a kroz radionice su jačali svoje motoričke, emocionalne i duhovne sposobnosti što je doprinijelo osobnom razvoju, zdravlju i osjećaju pripadnosti. Na temelju podataka prikupljenih istraživanjem može se zaključiti da ovakve vrste vrtova uistinu pružaju različite mogućnosti korisnicima, voditeljima i volonterima te bi shodno tome trebali postati brojniji i dostupniji. Osnivanje rehabilitacijskog vrta Udruge invalida Bedekovčina može poslužiti drugim institucijama koje se bave osobama s invaliditetom kao dobar primjer.

6. LITERATURA

1. Dujmović, J. (2016). Terapijski vrtovi i terapijska hortikultura kao intervencija u zdravlju. *Socijalna psihijatrija*, 44 (1), 0-21. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159031>
2. Kuharić, D., Grgić, M., i Ranogajec, Lj. (2010). 'Hortikulturalna terapija – teorijske postavke i primjena u praksi', *Ekonomski vjesnik*, XXIII(2), str. 515-522. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/63480>
3. Pfrozić, M. (2021): Društvena uloga terapijskog vrta za osobe s poteškoćama u razvoju, Križevci: Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, 2021.
4. Simson SP., Straus MC. (1998), *Horticulture as therapy: Principles and Practice*, London
5. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. (2011) Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima. Zagreb. M.E.P. d.o.o.
6. Ulrich RS., Parsons R. (1992), *The role of horticulture in human well-being and social development*, Portland: Timber Press

Internetske stranice:

1. Dinardo, D. F., DePrado, L., Flagler, J. & Polanin, N. (2013), *Enabling gardens: The practical side of horticultural therapy*, <https://njaes.rutgers.edu/fs1208/>
2. Što je volontiranje; dostupno na <https://volonteri.hr/ucestala-pitanja/sto-je-volontiranje/>

SAŽETAK

Završni rad "Osnivanje rehabilitacijskog vrta u Udruzi invalida Bedekovčina" bavi se predstavljanjem osnivanja rehabilitacijskog vrta što uključuje prikaz konkretnog primjera sa svim pratećim elementima. Provedbom intervjua te volontiranjem u udruzi prikupljeni su i analizirani podaci nužni za izradu ovog rada. Opisane su vrste vrtova, navedene su im karakteristike, konkretni vrt detaljno je opisan sa svojim tehnikama sadnje i njege te su opisane vrste koje se nalaze u njemu. Ovakva vrsta vrta uistinu pruža različite mogućnosti te bi shodno tome trebali postati brojniji i dostupniji. Ova praksa može poslužiti kao primjer udrugama i institucijama koje se bave humanitarnom djelatnošću.

Osnovani vrt je proizvod humanitarnog i volonterskog rada. Od ideje do realizacije nije trebalo mnogo.

Ključne riječi: rehabilitacijski vrt, udruga invalida Bedekovčina, cvjetne vrste